

PhDr. Simona Binková, CSc.
Středisko ibero-amerických studií
FF UK v Praze

Oponentský posudek disertační práce

Ximena Alfaro Negrete, *Latinskoamerické diktatury jako zdroj literární inspirace. Próza 20. století*, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Středisko ibero-amerických studií, Historické vědy - iberoamerikanistika, Praha 2012, 165 str., ved. práce prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Kolegyně Ximena Alfaro Negrete si jako téma své disertační práce zvolila fenomén, který prostupuje dějinami mnoha latinskoamerických zemí zejména od válek za nezávislost (tedy takřka po celé 19. stol., ale i po větší část století 20.), téma diktatur, a rozhodla se sledovat jejich odraz v literární tvorbě (próze) autorů 20. století. Pohybuje se tedy na pomezí dvou vědních disciplin: historie a literární vědy, přičemž v jejím případě má být historická realita a její zkoumání východiskem pro analýzu literárněvědní.

Výběr tématu je jistě legitimní, latinskoamerické diktatury nebyly na kontinentě jevem náhodným, právě naopak – a kolegyně se v 1. části nazvané *Dějiny* (str. 18-79) s oporou v sekundární literatuře pokouší odpovědět na otázky, v čem tkví kořeny tohoto tak frekventovaného jevu v latinskoamerické historii (a protože málokdy bývá přítomna jediná příčina, zkoumá celou řadu předpokladů v delší chronologické řadě sahající až k evropské conquistě Nového světa); jaká jsou jeho místní specifika a které vlivy působily zvnějšku, konkrétně z Evropy 20. stol. V této části na základě studie Gonzáleze Casanovy kategorizuje latinskoamerické diktatury chronologicky a podle dalších charakteristik do čtyř období, sahajících od válek za nezávislost do 70. let 20. stol. S těmito premisami nepolemizuje, akceptuje je jako dané, tvoří pozadí pro další části práce.

Druhou část představuje problematika vztahu spisovatele a diktatury (*Inspirace*, str. 79-108), kam kromě stručných pasáží věnovaných angažovanému umění a angažované církvi zahrnuje ještě přehledové medailony sedmi autorů reprezentujících vztah spisovatele a diktatury (čím je dán výběr?, proč nezahrnutí autoři zastoupení ve 3. části, nebo další nepřehlédnutelní autoři, např. Roa Bastos??).

Ve třetí části nazvané *Literární dílo* (str. 108-158) se zabývá problematikou historického románu, předchůdci žánru prózy o diktatuře, jeho cíly a charakteristikami a zaměřuje se na

čtyři literární díla, jež považuje za reprezentativní z hlediska „synkretického diktátora“. Na nich pak reflektuje dvě vybrané vlastnosti spjaté s osobností diktátora (nadpřirozená moc a mužnost/maskulinita/machismo) a tři vážící se s diktaturou (exil, represe a mučení a nepochopení zvenku).

Zvolené téma, bez ohledu na členění práce a její závěry, je možné *a priori* chápat současně jako „snadné“ vzhledem ke společenské závažnosti a ve své době aktuálnosti tématu diktátora a diktatury, a proto k jeho atraktivitě pro literární zpracování a jeho četnosti, a také pro množství historických a literárně-historických prací, jež na toto téma vznikly a vznikají (i přes deklarovaný nedostatek komparativních studií), ale také jako výsostně obtížné, právě pro nutnost orientovat se v již existující početné odborné literatuře historické i literárně-historické, literárně-kritické a literárně-teoretické (cca dvě desítky citovaných prací v každé z disciplín mně na disertační práci nepřipadá adekvátní, řadu studií kolegyně přehlídí a nebere v úvahu, ačkoliv se přímo vážou k vybranému tématu, namátkou Juan Carlos García, *El dictador en la novela hispanoamericana*, University of Toronto, 1999, dis. práce; Blas Zubiría Mutis, „Caudillismos y dictaduras en América Latina: una indagación histórica desde la literatura y otras fuentes“, *Historia Caribe* IV, núm. 9, 2004, 23-40; k problému intrahistorie: Celso Medina, „Intrahistoria, cotidianidad y localidad“, *Atenea* No. 500, 2009, 123-139, všechny dostupné na webu; pro vztah literatury a historie dále např. E. Hobsbawm, „Dentro y fuera de la Historia“, in: *Sobre la historia*, Barcelona 1988; k metodologii vlastního tématu např. Graciela Soriano de García Pelayo, *El personalismo político hispanoamericano del siglo XIX. Criterios y proposiciones metodológicas para su estudio*, Caracas 1996; jistě by neškodilo vyjádřit se také ke kvalifikačním pracím se stejným tématem vzniklým přinejmenším na UK, např. P. Mazance).

Šíře záběru – více než 20 citovaných románů o diktátorovi/diktatuře, byť se ve finále věnuje jen čtyřem vybraným, snad až příliš stručně - jde v tomto případě na úkor hloubky: většina dílčích kapitol nepřesahuje rozsah několika stran, jejich obsah je spíše ilustrativní než analytický. Chybí literárně-vědný rozměr, např. u postavy „synkretického diktátora“ se nabízí pojednání o *literárním typu*, o vztahu *obecného a individuálního*; naopak v historické sekci, jež vychází z unamunovského chápání *intrahistorie* z konce 19. stol. (1895), by bylo vhodné tuto již více než 100 let starou koncepci dát do souvztažnosti s postmoderními historickými metodami zkoumání *každodennosti a mikrohistorie*; někteří badatelé (A. Rama) upozorňují také na možnost zajímavé zpětné vazby mezi literaturou a historií, projevující se vlivem literární tvorby na historiografii, která např. v případě paraguayského diktátora Rodríguez de

Francii vedla k revizi historického pohledu na tohoto diktátora. Podobných polemických nebo inspirativních otázek by se našla celá řada.

Jako podnět k další diskusi k poslední subkapitole „Nepochopení zvnějšku“ (nevím, zda dostatečně zdůvodněné a rozvinuté) bych uvedla případ Juana Dominga Peróna, jehož politické působení je Evropany příležitostně hodnoceno jako diktatura (nebo přinejmenším autoritativní režim s řadou diktátorských rysů), ale Latinoameričané (resp. Argentinci) jej takto nechápou – a ani autorka jej mezi diktátory v Argentině neřadí.

Vedle možnosti rozvíjet jeden nebo druhý z aspektů práce (historický či literární) je třeba práci vytknout zcela formální a technické nedostatky: počínaje obsahem, jehož desetinné členění v části III. 4 se vymklo logice, přes množství překlepů, vybočení z vazeb, formulačních nedostatků hraničících s nesrozumitelností a toku promluvy, která více než písemnému projevu odpovídá mluvené řeči, až po nedostatky citační (velice často chybí údaj o paginaci, soustavně takto zvláště ve III. části, kde se pracuje s citáty z literárních děl; neznám IV. díl *Historia de Iberoamérica* Manuela Luceny Salmorala, citovaný *passim*). Práce jakoby byla dokončovaná ve spěchu a poněkud neorganicky, stanovený cíl – vidět na literárním pozadí osudy obyčejných lidí – se v závěru střetá s koncentrací na postavu diktátora (větší část oddílu III.) a *intrahistorii* zužuje na osobu spisovatele a vnější okolnosti vzniku tohoto žánru.

Výhrady mám k tvrzením:

- „La historia al ser una disciplina objetiva ... debería ser incuestionable“ (str. 18) – kde je zohledněn různý pohled účastníků/zpravodajů/historiků na stejnou událost?
- je zásadní rozdíl mezi šp. conquistou a interetnickým podrobováním jiných domorodých kultur vojenskou silou? (str. 19)
- k jakému období se vztahuje tvrzení, že Mexiko netrpělo vojenskými intervencemi? („la ausencia de intervenciones militares“, str. 21)
- otázka ústavní kumulace funkce představitele státu a vrchního velitele ozbrojených sil: není specifická jen pro latinskoamerické země (str. 29), ale je zcela běžná nejen v ČR, Polsku, Chorvatsku, ale např. i ve VB, Španělsku nebo USA, Číně, Rusku aj. státech, nejen republikách, ale i monarchiích
- nejstarší polit. stranou v Brazílii je KS (1922, str. 48): není!!, byly to republ. strany z konce 19. stol.
- revoluční vlády vedené PRI (v Mexiku) byly u moci až do roku 1989 (str. 85): v čem byly tyto vlády revoluční??, PRI ztratila většinu v parlamentu až ve volbách z roku 1997 a post prezidenta v roce 2000

- opravdu Oswaldo Guayasamín vyjadřoval svou solidaritu s diktaturou v Chile?? (str. 86)
- opravdu byla role portugalské církve za conquisty výrazně odlišná od církve španělské?? (str. 88)
- role církve v LA: kromě dvou protichůdných pozic vůči diktatuře, není vztah záporných postav k církvi také otázkou jejich pokrytectví, a ne jen vinou církve? (str. 124)
- jsou všechny vlastnosti uvedené v kap. 4.2.1. opravdu nadpřirozené? (str. 150 – vztah k matce, potlačení oslav církevních svátků) – nejde spíše o projevy moci obecně, nikoliv nadpřirozené?

Závěr: Autorka se disertací ze svého pohledu Latinoameričanky pokusila přispět k vnímání literatury o diktatuře v nelatinskoamerickém prostředí, které - jak se domnívá -, je nesdělitelné a nepřenositelné (v jiných částech světa diktatury nebyly?). K tématu shromáždila značné množství materiálu, ale snaha o šíři a převažující popisnost v obou stěžejních oddílech práce jdou na úkor analýzy a formulace zásadnějších závěrů. Doporučovala bych nápravu zmíněných formálních a technických nedostatků a důkladnější diskusi o dalších aspektech práce během obhajoby.

V Praze, 15.8.2012